

Aradon kilencven évvel ezelőtt...

Az aradi vértanuknak utolsó vigasztalást adó Su-jánszky György, aradi minorita szerzetes szemtanuja volt a tizenhárom tábornok kivégzésének. A szomorú eseményt, amely éppen ma kilencven esztendeje játszódott le a most elszakított Aradon, a következőképpen írta le.

Október 5-én féltkor jelentkeztem a vár parancsnokánál társaimmal, aki lelkészeket kért a haditörvényszék által halálra ítélt tábornokok mellé. A borzasztó hír mindnyájunkat levert. Vérző szívvvel léptük át a vár kapuját. Ott azonnal az elítéltekhez vezettek bennünket. Kezet szorítva és teljes bizalommal fogadtak bennünket, s miután mi az őszinte részvét után több órai barátságos beszélgetés közben felhívtuk őket az isteni gondviselésben való megnyugvásra, — ők egész nyugodtan bizták sorsukat arra, akinek kezéből jö minden.

Délután 5 órakor elhagytuk a szerencsétlen foglyokat s másnap, — a kivégzés napján, — reggel 2 órakor újra visszatértünk közéjük, a legnagyobb szíváfajdalommal. Virrasztottak és szeretteiktől vettek bucsut gondolatban. Majd a legszükségesebb rendelkezéseket megtéve, példás buzgósággal meggyóntak és megáldoztak. Félőt lehetett, amikor kolostorunk meghagyásából az annyira ismeretes lábtörés miatt ágyban fekvő Damjanichot látogattam meg. Kezet szorítva fogadott s a brünni hóhért, — aki éppen szobájában kémlelődött, — valamint az őrt is kipurancsolva, barátságos beszélgetésbe kezdtünk.

Többek között így szólt hozzám:

— Tisztelendő barátom. Nem félek a haláltól, — hisz ezerszer néztem én szemébe, ámde mégis fáj, hogy még csak azt a kegyelmet sem kaptuk meg, hogy katonához méltón — golyó által végeznének ki. — Ezután átadta anyyira szeretett neje megnyugtatóására irt imáját, hogy azt imádott Emiliájának kézbesítsem. Amikor távozni akartam tőle, így szólt:

— Most már nyugodtan halok meg, mert magyar pap áldott meg.

Utolsó szavai ezek voltak hozzám:

— Tisztelendő barátom, ha nem utál, csókoljon meg engem.

Hogy utálnám a hősök leghősebbikét s mi öt percig egymás nyakába borulva zokogtunk keservesen. Én Istenem, ne adj számomra több ilyen jelenést...

Végre elérkezett az idő az indulásra.

Tompa moraj között érkezett meg a kíséző katonaság és negyed hatkor a négy golyóra ítélt tábornok: Kiss Ernő, Schweidel János, Lázár Vilmos és Dessewffy Arisztid a

sáncok között agyonlövetett. Kiss Ernő az első lövés után nem esett el, mire három katona közvetlen közletről lőtte agyon.

Holttesteiket a sáncok hantjai földik, mert elszállításukat nem engedték meg hozzátartozóiknak. A Hazában a hazáért elhunytak fölött virraszt a béke angyala.

Végrehajtva a négy tábornok véres ítéletét, a bitófára ítélt kilenc tábornokot fogta közre ugyanaz a kíséret.

Minden arc az elvonuló csapaton. Ők nagylelkűen és látható nyugodtsággal indultak az utolsó utnak. Fél óra múlva elértük az Újarad felé vonuló térséget, ahol akkor már kilenc bitófa állott. Az ítéletet mégegyszer felolvasták... és megkezdődött a borzalmas gyilkolás! Pöltenberg volt az első, — akit Török Ignác, ezt Lahner György, Knezich Károly, Nagy Sándor József, Leiningen Westenburg Károly gróf, Aulich Lajos, Damjanich János és gróf Vécsey követett. Mindegyik hős lélekkel halt meg. Egyik a másikat bucsujukban azzal biztatta, hogy nemsokára ismét együtt lesznek. Hogy mennyire bátran néztek a halállal szembe, bizonyítja az, hogy amikor mi, papok sirtünk, Nagy Sándor József így szólt hozzám:

— Eddig ön vigasztalt engem, — s jelenleg ön sir. Jobb, ha imádkozunk. És akkor Leiningen gróf, noha evangélikus hitvallású volt, hozzánk csatlakozva fennhangon ismételte az imát.

Leiningen gróf utolsó szavai ezek voltak:

— Odafent igazságosabban ítélnék felettünk...

Damjanich látva, hogy sirok, így szólt:

— Tisztelendő barátom, hisz akit kezében tart, az is az igazságért halt meg.

S reá kerülve a sor, miután hét bajnok társa halálának már szemtanúja volt, így szólt:

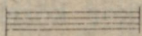
— Azt gondoltam, hogy utolsó leszek, ki mindig első voltam a csatában!

Azután kocsijából kiszállva, nyakkendőjét kezembe adta, hogy mint örök emléket, nevének adjam. Azután fellépett a zsámolyra és mégegyszer megszólított, hogy ne felejtsem el a reám bizottakat. Majd miután még előbb a hóhért figyelmeztette, hogy szakállát össze ne kuszálja, — Éljen a haza! — kiáltással befejezte nemes életét.

Miután őt Vécsey is követte, a borzalmas művelet megszűnt, vagyis inkább csak most tűnt fel a borzalmas, szívet repesztő látvány. Kilenc oszlopon kilenc tábornok! Velük annyi család öröme örökre eltemetve. Nem volt szem, mely a borzasztó látványra nem könnyezett s mi több — maga a nap, hogy ne lássa, mi történik, elrejté arcát s csak kilenc óra után hintette le a bús fellegek közül sápadt sugarait. A kivégzettek holttetemeit nagyobb-

részt a helyszínen elásták. Damjanich Mácsán, Leiningen jószágán, Monostoron nyugossa örök álmát. Nyugodjanak a haza szent ügyéért elvérzett bajnokok.

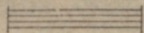
Eddig az írás. Mióta e sorok papírra kerültek, kilencven esztendő szárnyalt el felettünk. De minden október visszahozza újra hozzánk ezt a rettenetes tragédiát, hogy emlékezzünk azokra, akik életüket áldozták hazájukért, annak szabadságáért: érettünk!

A hű madár...

<i>Hallod-e te, cinkemadár,</i>	— <i>Napkeletnek minden kincse</i>
<i>Miért nem mentél el</i>	<i>El nem csalna innen!</i>
<i>Messze, messze a daruval,</i>	<i>Majd csak ád az Isten.</i>
<i>Gólyával, fecskével?</i>	<i>Egy-egy szemet, egy-egy morzsát</i>
<i>Most valahol szép virágos</i>	<i>Jobb nekem itt, hol fészkemre</i>
<i>Napkeleten volnál:</i>	<i>Borul a fa lombja...</i>
<i>Nagy, terített asztalánál</i>	<i>Jobb nekem itt szegényen is!</i>
<i>Vigan lakmároznál!</i>	— <i>A szívem azt mondja.</i>

Pósa Lajos.

Arad magyar marad!

Egy mostanában megtörtént dolgot mondok el nektek a vértanuk városáról, Aradról.

A vértanuk bitófáinak helyén a hálás utódok emlékművet emeltettek. Ott állt ez az emlék az aradi vár mellett jó sétányira, az ujaradi sikon. Ameddig magyar volt az ur Aradon, arrafelé vezetett a legkedvesebb sétája az aradi magyaroknak. És mindig volt az emlékmű alatt virág, ha több nem, néhány szál. Legtöbbször az is csak olyan színes, mezei virág... Ott szedték valahol a vesztőhely körül, mert ott mindig virágos volt a rét, azóta a szomorú nap óta.

Ahány virágszál került oda, az mindmegannyi egy-egy fájó visszaemlékezés volt azokra a vértanukra, akik ott áldozták fel életüket a magyar szabadságért.

Hej, azóta más világ járja Aradon is!